

KOMITET DO SPRAW RADIA I TELEWIZJI
„POLSKIE RADIO I TELEWIZJA”
OŚRODEK BADANIA OPINII PUBLICZNEJ I STUDIÓW PROGRAMOWYCH

00-950 Warszawa, skr. pocztowa 46, tel. 47-87-92, 43-46-51

Warszawa, listopad 1983 r.

Nr 50/310

Do użytku służbowego

Egz. Nr 0

Komunikat z badań

OPINIE O MATERIALNYCH WARUNKACH ŻYCIA JESIENIĄ 1983 r.

W październiku i na początku listopada OBOPiSP zrealizował kilka sondaży opinii publicznej na temat aktualnej sytuacji gospodarczej Polski oraz warunków życia ludności. Wszystkie badania przeprowadzono na próbach ogólnopolskich reprezentatywnych dla ogółu dorosłych mieszkańców kraju.

Opinie o sytuacji gospodarczej

Przeważająca część badanych negatywnie ocenia sytuację gospodarczą Polski. Jednakże ocena obecna jest nieco mniej krytyczna niż w latach ubiegłych. Ukazuje to poniższe zestawienie:

Dane w %

Sytuacja gospodarcza kraju jest:	1980 r ^{x/} przed sierpniem	1980 r ^{x/} po sierpniu	1981 r ^{x/}	1982 r	listopad 1983
- bardzo dobra	1	0	0	0	0
- dobra	36 \ 37	5 \ 5	2 \ 2	4 \ 4	10 \ 10
- słaba	46 \ 56	42 \ 92	40 \ 97	54 \ 92	58 \ 85
- zła	10	50	57	38	27
- brak opinii	7	3	1	4	5

Jednocześnie brak jest wiary w możliwość szybkiego opanowania kryzysu gospodarczego. Na pytanie: "Ile lat będzie potrzebował nasz kraj aby wyjść z kryzysu gospodarczego?" uzyskano następujące odpowiedzi:

- nie więcej niż 3 lata	- 2%
- 3 do 5 lat	- 16%
- 5 do 10 lat	- 31%
- więcej niż 10 lat	- 30%
- brak opinii	- 21%

x/ Jest to średnia wartość z kilku pomiarów przeprowadzanych w danym okresie

Większym pesymizmem co do szans przezwyciężenia kryzysu charakteryzują się badani z wyższym cenzusem wykształcenia, osoby bezpartyjne, oraz ludzie w wieku 25 - 39 lat.

Opinie o stanie nastrojów społecznych

Badania ankietowe realizowane przez OBOPiSP wskazują, że w ostatnich miesiącach następuje pogorszenie nastrojów społecznych. Fakt ten sygnalizowany był w komunikatach z badań Nr 46/306 i 47/307. Wyniki sondaży zrealizowanych w drugiej połowie października i pierwszych dniach listopada potwierdzają dalsze występowanie tej niepokojącej tendencji.

Jednym ze wskaźników powtarzanych w badaniach opinii publicznej, jest bezpośrednie pytanie o ocenę nastrojów panujących wśród ludzi. Od czerwca 1983 r. widoczna jest wyraźna tendencja spadkowa ocen pozytywnych:

Nastroje społeczeństwa oceniane były jako:	Dane w %			
	czerwiec	lipiec	wrzesień	październik
- dobre	49	38	34	22
- niedobre	32	42	40	48
- brak opinii	19	20	26	30

W swobodnych, spontanicznych wypowiedziach ankietowanych osób, zdecydowanie na czoło wysuwają się dwa typy wypowiedzi uzasadniających opinię o niedobrych nastrojach, wymieniane jednakową liczbą głosów.

Pierwszy typ wskazuje na podwyżki cen, drożyznę i wysokie koszty utrzymania jako przyczynę złych nastrojów.

Drugi uzasadnia je złym zaopatrzeniem, brakiem artykułów.

Mimo, iż z przytoczonych powyżej danych wynika, że brak pieniędzy i brak towarów w jednakowym stopniu stanowią przyczynę złych nastrojów, to jednak inne wyniki sugerują wyraźnie, że wzrost kosztów utrzymania może stać się w najbliższej przyszłości głównym czynnikiem determinującym stan niezadowolenia społecznego.

Ocena stanu zaopatrzenia

Wyniki badań dowodzą, że mimo iż trudności związane z zaopatrzeniem są dotkliwie odczuwane przez społeczeństwo, to jednak dostrzegana jest pewna poprawa stanu zaopatrzenia sklepów. Badanie przeprowadzone

w listopadzie przynosi bardziej pozytywną ocenę stanu zaopatrzenia sklepów spożywczych niż w analogicznym okresie roku ubiegłego:

	Dane w %	
zaopatrzenie w żywność oceniane było jako:	listopad 1982	listopad 1983
- dobre	5	11
- średnie	36	38
- złe	57	48
- brak opinii	2	3

Jeśli ponadto przypominamy, że już rok 1982 przyniósł, w stosunku do lat poprzednich, poprawę ocen stanu zaopatrzenia w żywność, to obecne oceny świadczą o lepszym, choć dalekim jeszcze od zadowalającego, stopniu zaspokojenia potrzeb żywnościowych społeczeństwa.

Dostrzegana jest również, w stosunku do roku ubiegłego, pewna poprawa zaopatrzenia w artykuły przemysłowe, choć ogólna ocena zaopatrzenia w te artykuły jest zdecydowanie zła:

		Dane w %	
- zaopatrzenie w artykuły przemysłowe oceniane było jako:	listopad 1983	- w stosunku do roku poprzedniego zaopatrzenie w te artykuły:	listopad 1983
- dobre	2	- poprawiło się	42
- średnie	15	- pozostało bez zmian	42
- złe	78	- pogorszyło się	12
- brak opinii	5	- brak opinii	4

W związku z obserwowanym przez respondentów trendem poprawy zaopatrzenia, obawy przed pogorszeniem zaopatrzenia w żywność w przyszłości występują u niewielkiego odsetka badanych, natomiast nadzieje na dalszą jego poprawę wyraża znaczna część badanej próby.

Ocena własnej sytuacji materialnej

Znaczna część respondentów ocenia własną sytuację materialną jako trudną:

	Dane w %	
	listopad 1983	
- powodzi mi się bardzo dobrze	0	5
- powodzi mi się dobrze	5	
- powodzi mi się średnio	56	39
- powodzi mi się nienajlepiej	30	
- powodzi mi się źle, jestem w ciężkiej sytuacji materialnej	9	

Taki sam poziom wskaźnika oceny własnej sytuacji materialnej odnotowano w badaniach OBOPiSP w lutym 1982 r, bezpośrednio po podwyżce cen. Najgorzej oceniają swoją sytuację materialną robotnicy niewykwalifikowani, najlepiej zaś - rolnicy.

Ostatni rok, w odczuciu większości badanych, nie przyniósł poprawy materialnych warunków ich życia.

Na pytanie: "Czy Panu osobiście i Pana rodzinie powodzi się obecnie lepiej czy gorzej, niż na początku tego roku?" uzyskano następujący rozkład odpowiedzi:

Dane w %

- w stosunku do początku tego roku powodzi mi się:	listopad 1983
- lepiej	11
- tak samo	56
- gorzej	28
- brak opinii	5

Ponad 1/4 ogółu ankietowanych ocenia, że żyje im się gorzej niż na początku 1983 r. przy czym częściej od innych wyrażają tę opinię robotnicy niewykwalifikowani, natomiast rzadziej - rolnicy.

Obawy i nadzieje na przyszłość

Jak wynika z doświadczeń OBOPiSP, czułym wskaźnikiem stanu nastrojów społecznych jest pytanie mierzące poziom optymizmu społecznego. Już w październiku poziom optymizmu można było uznać za niepokojąco niski, albowiem podobny poziom nastrojów mierzony tym pytaniem /ok. 30% odpowiedzi optymistycznych/ odnotowano w sondażach OBOPiSP w II połowie 1976 r., w pierwszej połowie czerwca 1980 r., oraz bezpośrednio po podwyżce cen w lutym 1982 r.

Sondaż zrealizowany w pierwszych dniach listopada br. wykazał bardzo niski, nie notowany dotychczas nigdy w naszych badaniach poziom optymizmu społecznego:

Dane w %

- czy w ciągu najbliższych 3 lat materialne warunki życia ludności ulegną zmianie ?	r o k 1 9 8 3			
	czerwiec	wrzesień	październik	listopad
- nastąpi poprawa	45	36	29	17
- będzie tak samo	31	29	32	23
- nastąpi pogorszenie	17	25	26	31
- brak zdania	7	10	13	29

Na tak drastycznie niski poziom optymizmu odnotowanego w ostatnim pomiarze mógł wpłynąć szczególnie moment realizacji sondażu, bezpośrednio po ogłoszeniu 30 X 83 r. decyzji przywracającej reglamentację tłuszczów.

Wyniki omawianego badania wykazały również znaczący spadek zaufania do rządu. We wszystkich sondażach przeprowadzonych w roku 1983 zaufanie do rządu deklarowało około 60% ogółu badanych, natomiast w listopadowym sondażu wskaźnik ten zmalał do 50%.

Obawy społeczne wobec przyszłości charakteryzują odpowiedzi na otwarte pytanie: "Czego aktualnie najbardziej Pan się obawia dla naszego kraju i społeczeństwa?"

W swobodnych wypowiedziach respondentów pojawiały się następujące typy obaw:

- zdecydowanie najczęściej wymieniano groźbę wybuchu wojny światowej.

Ponadto obawiano się:

- zamieszek lub rozruchów w kraju, strajków i niepokoїв społecznych
- podwyżek cen, pogorszenia stopy życiowej, niedostatku, braku środków finansowych
- pogłębienia się kryzysu, jeszcze większych trudności gospodarczych.

Nadzieje na przyszłość koncentrowały się głównie wokół poprawy zaopatrzenia, znacznie rzadziej dotyczyły podniesienia realnych dochodów, stabilizacji sytuacji politycznej w kraju oraz poprawy stanu gospodarki polskiej.

Stosunek do projektowanej podwyżki cen żywności

Poinformowanie społeczeństwa o projektowanej na przyszły rok podwyżce cen żywności można uznać za niemal powszechne; w momencie badania wiedziało o tym 93% ogółu. Wyniki sondażu wskazują, że w przeciwieństwie do okresu poprzedzającego podwyżkę z roku 1982, brak jest obecnie w świadomości społecznej zrozumienia sensu nowej operacji cenowej. Na pytanie: "Czy Pan osobiście uznaje konieczność podwyżki cen artykułów żywnościowych?" uzyskano następujący rozkład odpowiedzi /dla porównania dane z badania przed podwyżką cen w roku 1982^{x/}:

	listopad 1981	Dane w % listopad 1983
- tak	70	10
- nie	24	82
- brak opinii	6	8

x/ Pytanie zadane w roku 1981 brzmiało: "Czy Pan osobiście uznaje konieczność podwyżek cen, przy założeniu, iż będą one rekompensowane?"

Równocześnie brak jest wiary, że podwyżka cen przyniesie po pewnym czasie lepszą dostępność towarów w sklepach. Przekonanie, że w efekcie podwyżki zaopatrzenie poprawi się wyraziło obecnie 29% ogółu, natomiast przed podwyżką cen w lutym 1982^{x/} przekonanie takie żywiło 55% badanych.

Wypowiadając się /sondaż z października br./, w sposób spontaniczny, na temat przewidywanych skutków planowanej podwyżki cen - 77% ogółu badanych wskazało wyłącznie na jej skutki ujemne, 6% wyłącznie na dodatnie, 3% zarówno na ujemne jak i na dodatnie, pozostałe 14% nie potrafiło wypowiedzieć się w tej sprawie.

Przewidywania dotyczące ujemnych skutków podwyżki koncentrowały się głównie wokół problemów obniżenia poziomu życia oraz możliwości protestacyjnych zachowań społeczeństwa.

W badaniu zrealizowanym w listopadzie sondowano przewidywania respondentów co do możliwych zachowań społeczeństwa po wprowadzeniu w życie planowanej podwyżki cen, zadając pytanie: "Jak Pan sądzi, jak ludzie mogą przyjąć nową podwyżkę cen?" Uzyskane wyniki prezentujemy porównawczo do odpowiedzi na analogiczne pytanie z roku 1982^{x/}

Dane w %

Ludzie przyjmą wprowadzenie podwyżki cen:	styczeń 1982	listopad 1983
- na ogół spokojnie, ze zrozumieniem	9	1
- raczej spokojnie - choć z poczuciem krzywdy	58	46
- ludzie się z tym nie pogodzą i będą protestować	24	37
- brak opinii	9	16

Wyniki badań obrazujące stan nastrojów społecznych oraz stosunek do projektowanej podwyżki cen żywności pozwalają sądzić, że wprowadzenie tej podwyżki w życie może spotkać się z poważnym oporem ze strony społeczeństwa.

Trzeba zaznaczyć, że badania przeprowadzane były w sytuacji, kiedy nieznane były rozmiary i zakres projektowanej podwyżki oraz sposób wprowadzenia jej w życie.

^{x/} W 1982 r badaniem tym objęto reprezentatywną próbę mieszkańców Warszawy.